

การศึกษาเชิงวิเคราะห์พุทธธรรมเชิงประสบการณ์สำหรับพัฒนาสุขภาวะทางปัญญา An Analytical Study of Experiential Buddhism for Development of Spiritual Well-being

วัชรารัตน์ สุนทรนาเวศ ฌ

Wachararasamee Suntornwanawes Shaw

ศูนย์พอเพียงศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Center of Sufficiency Studies, Graduate School, Suan Sunandha Rajabhat University

E-mail: vajraras.ta@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received): 8 ตุลาคม 2566

วันที่แก้ไขบทความ (Revised): 29 พฤศจิกายน 2566

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted): 24 ธันวาคม 2566

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์พุทธธรรมเชิงประสบการณ์สำหรับพัฒนาสุขภาวะทางปัญญารูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยวิเคราะห์เนื้อหา และการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิแล้วเขียนบรรยายเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า พุทธธรรมเชิงประสบการณ์มีกระบวนการพัฒนาสุขภาวะทางปัญญาด้วยการนำหลักธรรมมาปฏิบัติ สำรวจจิตใจตนเอง เข้าใจ ยอมรับ เพื่อนำไปสู่การปล่อยวาง ซึ่งทฤษฎีมานะ เป็นเหตุให้เกิดการเปิดใจที่จะรับฟังและทำความเข้าใจวิถีการปฏิบัติของคนอื่น กลุ่มอื่น ศาสนาอื่น โดยอาศัยรูปแบบกิจกรรมที่เหมาะสมเพื่อให้เกิดพื้นที่แห่งการเรียนรู้ร่วมกัน นำไปสู่การสร้างสรรค์ ปรับตัว ร่วมมือ และแสวงหา องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย ได้แก่ SATI MODEL ประกอบด้วย S = Survey (สำรวจ) A = Analysis (วิเคราะห์ความเป็นไปได้) T = Tools (เครื่องมือ) I = Inner Transformation (อำนวยความสะดวกการเรียนรู้เพื่อให้เข้าถึงคุณค่าและศักยภาพในตัวเองจากการตระหนักรู้ภายใน)

คำสำคัญ: พุทธธรรม, พุทธธรรมเชิงประสบการณ์, สุขภาวะทางปัญญา, การพัฒนา

Abstract

The objective of this research is to analyze Experiential Buddhism for Development of Spiritual Well-being. The research is qualitative in nature and involves content analysis and interviews with qualified individuals, followed by a narrative description. The research findings reveal that Experiential Buddhist philosophy involves a developmental process of intellectual well-being through the application of ethical principles. It encompasses the examination of one's own mind, self-understanding, and self-acceptance, leading to the attainment of enlightenment. This process encourages an open-hearted attitude, promoting active listening and understanding of the practices of others, including different groups and religions. It relies on suitable activities to foster a shared learning environment, which in turn promotes creativity, self-adjustment, cooperation, and seeking knowledge

together. The new knowledge gained from research is the SATI MODEL, composed of S = Survey, A = Analysis, T = Tools, and I = Inner Transformation.

Key words: Buddhism, Experiential Buddhism, Spiritual Well-being, Development.

บทนำ

พุทธธรรม คือ หลักธรรมในพุทธศาสนาที่ถูกสืบทอดมาตั้งแต่การสังคายนาครั้งที่ 1 หลังจากที พระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพาน โดยให้ถือมติร่วมกันว่า “พระธรรมวินัย” จะเป็นตัวแทนศาสนาของ เหล่าพุทธศาสนิกชนสืบต่อไป

การศึกษาเรียนรู้พระธรรมวินัยในประเทศไทย มีทั้งการศึกษาเล่าเรียนในภาคปริยัติ เช่น การเรียน “วิชานักธรรม-บาลี” จากสำนักเรียนวัดหรือสำนักศาสนศึกษาวัดต่างๆ เป็นการเล่าเรียนที่เน้นการจดจำ และการวิเคราะห์ตีความ สำหรับนำไปสอบไล่หรือวัดความรู้ ในส่วนของวิชานักธรรมมี 3 ระดับ คือ นักธรรมตรี นักธรรมโท และนักธรรมเอก ส่วนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี มี 9 ระดับ ตั้งแต่ประโยค 1-2 จนถึงเปรียญธรรม 9 ประโยค ซึ่งมีการจัดสอบวัดผลบาลีสถาบันหลวงปีละ 2 ครั้ง เมื่อสอบเสร็จทุกสนาม สอบจะมีการนำไปคำตอบไปรวมส่งที่แม่กองบาลีสนามหลวงเพื่อดำเนินการตรวจ โดยนิมนต์พระเถระมา ประชุมตรวจพร้อมกัน ณ สถานที่ที่แม่กองบาลีสนามหลวงกำหนดขึ้น และมีการประกาศผลสอบในระดับประเทศเป็นลำดับต่อไป

นอกจากการศึกษาเล่าเรียนในภาคปริยัติแล้ว ยังมีการศึกษาด้วยภาคปฏิบัติ ซึ่งวัดต่างๆ ใน ประเทศไทยจะมีการจัดอบรมปฏิบัติธรรมในรูปแบบต่างๆ ทั้งในส่วนสมถกรรมฐาน เพื่อความสงบใจ และวิปัสสนากรรมฐาน เพื่อให้เกิดปัญญาความรู้แจ้งแทงตลอดในสังขารม จนนำไปสู่ผลลัพธ์ คือ ปฏิเวธ ตั้งแต่ขั้นโสดาบันจนถึงขั้นอรหัตต์

อีกช่องทางหนึ่งของการศึกษาธรรมะ ก็คือการฟังเทศน์หรือธรรมบรรยายจากพระภิกษุสงฆ์ สามเณรตามวัดหรือสำนักสงฆ์ต่างๆ ตลอดจนสถานธรรมหรือสถานที่ต่างๆ มีการจัดพิธีเพื่อให้พระสงฆ์ แสดงธรรมเทศนา นอกจากนี้ แม่ชีหรืออุบาสิกาบางท่านที่ได้รับความศรัทธาจากสาธุชนก็ได้มีบทบาทใน การแสดงธรรม ซึ่งในปัจจุบันมีการเผยแพร่ผ่านสื่อต่างๆ ทั้งในรูปแบบหนังสือเป็นเล่มและแบบ E-book ทั้งแบบ ออนไลน์ (onsite) และ ออนไลน์ (online) โดยเผยแพร่ผ่านสื่อต่างๆ อย่างหลากหลาย

อีกช่องทางหนึ่งที่น่าสนใจก็คือ รูปแบบการสนทนาธรรม แบบปฐก-วิสัชนา ซึ่งเป็นวิธีการ แสดงธรรมแบบหนึ่งที่มีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลจนถึงปัจจุบัน เป็นการสนทนาของเหล่าพุทธบริษัทเพื่อการ แก้ไขให้เกิดสติปัญญา โดยถือว่า “การสนทนาธรรม” ถือเป็นมงคลข้อหนึ่งในมงคล 38 ประการ ช่วยให้ ชีวิตดำเนินไปด้วยความสร้างสรรค์เป็นกุศลเกิดประโยชน์และความสุขแก่ตนเองและผู้อื่น

ในปัจจุบันชาวพุทธทั้งฝ่ายบรรพชิตและฆราวาส ได้มีการนำเอากระบวนการสานเสวนามาใช้ เป็นเครื่องมือสำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ธรรมะซึ่งกันและกัน มีทั้งแบบวงสงฆ์เสวนา เช่น กลุ่มเครือข่าย พระสงฆ์จิตอาสา “ศิลาธรรม” ที่ทำงานด้านการเยียวยาความสูญเสียและดูแลจิตใจผู้ป่วยและทั้งญาติ ในโรงพยาบาลและชุมชน หลายท่านจบการศึกษาทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติจากภาควิชาชีวิตและความตาย จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร)

ในส่วนของฆราวาส มีการจัดวงเสวนาที่เปิดกว้างทุกศาสนา ทุกความเชื่อ หรือแม้ผู้ที่ไม่ได้นับถือ ศาสนาใดก็สามารถเข้าร่วมวงเสวนาได้ตามความสะดวก เช่น วงเสวนา “ความจริง ความงาม ความรัก” ที่จัด ขึ้นโดยมูลนิธิสธรรมิกชน เป็นวงเสวนาที่มีการแลกเปลี่ยนความรู้สึกันคิด ณ ปัจจุบัน เป็นพื้นที่ ปลดปล่อยที่ปราศจากการตัดสิน เป็นพื้นที่ของคำว่า “เพื่อนกัลยาณมิตร” หรือ “เพื่อนสธรรมิกชน” ที่

เปิดกว้างให้แก่คนทุกเพศทุกวัยเข้ามาเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้าใจในเรื่องความจริง ความงาม ความรัก ช่วยสร้างความสมดุลทางใจ ความอบอุ่นใจ ความเข้มแข็งมั่นคงจากภายใน และเครือข่ายมิตรภาพที่จริงใจต่อกันบนพื้นฐานฆราวาสธรรม

นอกจากนี้ โครงการ we oneness โดยมูลนิธิสหธรรมิกชนยังได้มีการจัดวงเสวนาในรูปแบบอื่นๆ ที่มีการบูรณาการกับกิจกรรมต่างๆ ที่ช่วยเสริมสร้างทัศนคติเชิงสร้างสรรค์ เยียวยาจิตใจ และเป็นพื้นที่แห่งโอกาสในด้านต่างๆ ที่เกิดจากการเกื้อกูลแบ่งปันด้วยใจ เช่น กิจกรรม club of ONE wake up ONE เป็นต้น โดยกิจกรรมมีความหลากหลายทั้งแบบออนไซต์และออนไลน์ รวมทั้งเปิดกว้างไปยังกลุ่มของเยาวชน (Gen Y, Gen Z) กลุ่มคนเปราะบาง (เช่น มีภาวะซึมเศร้า) กลุ่มคนพิการ (ทางสายตา, ทางร่างกาย) ที่ต้องการเพื่อนร่วมทางเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตร่วมกัน

ต่อมาคณะทีมงานโครงการ we oneness ได้มีการทดลองจัดวงเสวนาเชิงธรรมะที่มีชื่อว่า “พุทธธรรมเชิงประสบการณ์” โดยจัดขึ้นครั้งแรก ณ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระพุทธศาสนา วันที่ 17 ตุลาคม พ.ศ. 2565 โดยได้รับความเมตตาจาก พระไพศาล วิสาโล เข้ามาร่วมในรูปแบบล้อมวงสนทนาธรรมเป็นครั้งแรก ซึ่งถือได้ว่า เป็นกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาแบบร่วมสมัย เกิดการสร้างสรรค์พื้นที่และเครื่องมือด้านสุขภาวะทางปัญญา

จากหลักการและเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความต้องการทำวิจัยเรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์พุทธธรรมเชิงประสบการณ์สำหรับพัฒนาสุขภาวะทางปัญญา” (An Analytical Study of Experiential Buddhism for Development of Spiritual Well-being) เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาปัญญาในรูปแบบของการสร้างสรรค์ ปรับตัว ร่วมมือ และแสวงหาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์พุทธธรรมเชิงประสบการณ์สำหรับพัฒนาสุขภาวะทางปัญญา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยวิเคราะห์เนื้อหา และการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 รูป/คน จากนั้นจึงเขียนบรรยายเชิงพรรณนาเพื่อสรุปและอภิปรายผลการวิจัย โดยสรุปวิธีดำเนินการวิจัยเป็นข้อๆ ตามลำดับดังนี้

1. ขั้นรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากเอกสาร บทความวิจัย และการสัมภาษณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิ
2. ขั้นเรียบเรียงข้อมูล ได้แก่ การนำข้อมูลที่ได้จากเอกสาร บทความวิจัย และการสัมภาษณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิมาจัดเป็นหมวดหมู่ โดยแบ่งออกเป็นด้านๆ เพื่อให้ง่ายต่อการนำไปวิเคราะห์
3. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การนำข้อมูลที่ได้เรียบเรียงมาแล้ว มาวิเคราะห์เพื่อหาความสัมพันธ์ทางด้านต่างๆ เพื่อตอบโจทย์งานวิจัย
4. ขั้นสรุปผล อภิปรายผล ได้แก่ การสรุปผลการวิเคราะห์ และอภิปรายผลในส่วนต่างๆ โดยเชื่อมโยงกับเอกสารและบทความวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สรุปผลการวิจัย

พุทธธรรมเชิงประสบการณ์ คือ กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวคิดทางพุทธธรรมที่เชื่อมโยงกับประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน ส่งผลให้รูปแบบการเรียนรู้พุทธธรรมเป็นลักษณะการเรียนรู้

แบบกลุ่มหรือสุนทรียสนทนา (Dialogue) และเป็นการเรียนรู้ที่เน้นการมีส่วนร่วมในลักษณะ Active Learning โดยที่ทุกคนมีความเท่าเทียมกันในการเรียนรู้ ซึ่งการเรียนรู้ดังกล่าวก่อให้เกิดการพัฒนาสุขภาวะทางปัญญา ได้แก่ เกิดพลังสร้างสรรค์ พลังปรับตัว พลังร่วมมือ และพลังแสวงหา

พลังสร้างสรรค์ เกิดขึ้นจากการแก้ปัญหาได้และพัฒนาได้ ผู้ที่กล้าเผชิญกับปัญหามีโอกาสได้ทำความเข้าใจกับปัญหามากกว่าผู้ที่กลัวปัญหา ความกล้าที่จะทำความเข้าใจกับสิ่งที่เกิดขึ้นจะสร้างการยอมรับภายในจิตใจ ทำให้จิตใจมีความมั่นคงเข้มแข็ง มีสมาธิ มีพลังที่จะประเมินวิธีการปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิต และเมื่อความสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้นไปกระทบคนอื่นในสังคมหรือสิ่งแวดล้อมก็พร้อมที่จะใช้พลังปรับตัว เพื่อรับผิดชอบในสิ่งที่ทำ คือ ปรับปรุง ปรับเปลี่ยนในส่วนที่ก่อให้เกิดการเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น สิ่งใดที่ไม่สามารถแก้ไขหรือพัฒนาได้ด้วยตนเอง เพราะเป็นเรื่องของส่วนรวม จำเป็นต้องใช้พลังร่วมมือเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในรูปแบบของการ “แสวงหาจุดร่วม สงวนจุดต่าง” อย่างสร้างสรรค์ กล่าวคือ สิ่งใดที่เห็นตรงกันก็นำมาปฏิบัติร่วมกัน สิ่งใดที่เห็นต่างก็ให้ถือว่าเป็นพรสวรรค์ของแต่ละฝ่าย แต่จะต้องมีความรับผิดชอบ คือ พร้อมปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และเมื่อมีสิ่งใดที่ขาดหายก็ใช้พลังแสวงหาโดยธรรมเพื่อเติมเต็มให้เกิดความสมดุล มั่นคง และยั่งยืน ยั่งยืนในที่นี้ไม่ได้แปลว่าต้องเป็นอย่างนั้นตลอดไป แต่มีความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง มีระบบที่ทำให้เกิดการแก้ปัญหามานวยการอย่างต่อเนื่องไม่ขาดสาย ดำรงอยู่ได้นานที่สุดเท่าที่จะทำได้

อภิปรายผล

ผลจากการวิจัย พบว่า พุทธธรรมเชิงประสบการณ์ คือ กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวคิดทางพุทธธรรมที่เชื่อมโยงกับประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน ส่งผลให้รูปแบบการเรียนรู้พุทธธรรมเป็นลักษณะการเรียนรู้แบบกลุ่มหรือสุนทรียสนทนา (Dialogue) และเป็นการเรียนรู้ที่เน้นการมีส่วนร่วมในลักษณะ Active Learning โดยที่ทุกคนมีความเท่าเทียมกันในการเรียนรู้ ซึ่งการเรียนรู้ดังกล่าวก่อให้เกิดการพัฒนาสุขภาวะทางปัญญา ได้แก่ เกิดพลังสร้างสรรค์ พลังปรับตัว พลังร่วมมือ และพลังแสวงหา ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะพลังทั้ง 4 นี้เป็นพลังทำการของปัญญาที่ส่งเสริมให้เกิดสิ่งที่เป็นกุศล เช่น ความเมตตา สามารถแบ่งปันพื้นที่ให้กับความคิดที่หลากหลาย ไม่ยึดมั่นถือมั่นในสิ่งที่เชื่ออยู่จนเกิดอคติ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ รัช ฑาแก้ว และคณะ (2566) กล่าวว่า “การสร้างสรรค์ ปรับตัว ร่วมมือ และแสวงหา ทำให้มนุษย์ได้คิดได้อย่างหลากหลาย และความพอเพียงยังส่งเสริมให้เกิดการแบ่งปัน ทำให้มนุษย์ดำเนินชีวิตด้วยความเมตตา” และสอดคล้องกับแนวคิดของ วิเศษ แสงกาญจนวนิช (2566) อธิบายว่า ไม่ยึดมั่นถือมั่นในสิ่งที่เชื่ออยู่ หมายถึง การวางท่าทีด้วยจิตใจที่เป็นกลาง ไม่มีอคติ ไม่ยึดมั่นถือมั่น (detachment) ว่าสิ่งที่ตนเชื่อเท่านั้นถูกต้องทั้งหมด คนอื่นที่เชื่อต่างไปจากตนผิดหมด ส่วน เมธา หริมเทพาธิป (2566) อธิบายต่อไปว่า ควรเปิดโอกาสให้กับตนเองและผู้อื่นได้ทั้งข้อสงสัยในสิ่งที่ตนเชื่ออยู่ เพื่อจะได้พิสูจน์ความจริงในสิ่งที่ตนเชื่ออยู่ว่าสามารถนำมาพัฒนาคุณภาพชีวิตได้จริงหรือไม่เพียงใด และในขณะเดียวกันก็พิจารณาในส่วนดีของทุกๆ ทาง และสอดคล้องกับผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 1 ที่กล่าวว่า คนที่มีความเมตตาจะเปิดใจกว้างเพื่อรับฟังคนอื่นได้ง่าย เพราะมีสุขภาวะทางปัญญา สามารถที่จะลดอคติหรือความยึดมั่นถือมั่นในทฤษฎีมานะลงได้บ้าง ยิ่งลดละเลิกความยึดมั่นถือมั่นได้มากเท่าใดก็ยิ่งสามารถเปิดใจยอมรับผู้อื่นได้มากขึ้น และเป็นเครื่องบ่งชี้ที่ชัดเจนว่าบุคคลนั้นได้มีสุขภาวะทางปัญญาตามหลักพุทธธรรมแล้วจริงๆ

นอกจากนี้ พุทธธรรมเชิงประสบการณ์สำหรับพัฒนาสุขภาวะทางปัญญา ยังมุ่งเน้นการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวม ไม่แยกส่วน มีความกล้าหาญในการใช้วิจารณ์ญาณทำความเข้าใจสิ่งต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สุทธิณีย์ ทองจันทร์ (2566) กล่าวว่า “การพัฒนาทุกองค์ประกอบด้านสุขภาพซึ่งเป็นแนวคิด

ของปรัชญาหลังนวยุคสายกลางที่ทันสมัยที่สุดในยุคปัจจุบัน เน้นการมีความสุขที่มั่นคงและยั่งยืน สามารถนำไป ปฏิบัติในวิถีชีวิตจริงได้ด้วย การไม่ยึดมั่นถือมั่นในองค์ความรู้ใดองค์ความรู้หนึ่งและการมี วิจารณ์ญาณรวมทั้งการมีความเอื้ออาทรอย่างกล้าหาญ เน้นการพัฒนาสุขภาพองค์รวมที่เพียงพอต่อการ เข้าถึงคุณค่าแท้ของชีวิตเพราะคนในยุคปัจจุบันสร้างสรรค์ได้ ปรับตัวได้ มีส่วนร่วมได้และแสวงหาได้” และสอดคล้องกับผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 2 กล่าวว่า “การพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างเป็นองค์รวมนั้นมาจาก ความตระหนักรู้หรือความรู้สึกรู้สึกตัว ความรู้สึกตัวที่ทำให้เกิดปัญญาในทางพุทธธรรมนั้นอยู่บนพื้นฐานของ สมาธิแบบพุทธ ไม่ใช่แบบฤษีที่เพ่งฌาน ที่สนใจเฉพาะจุด เฉพาะตน แต่ในทางพุทธนั้น เป็นความรู้สึกตัว ทัวพร้อม มีสติสัมปชัญญะ มองรอบ คือ มีความรอบรู้ และใส่ใจสุขภาวะในทุกมิติเพื่อสร้างความสมดุล ให้กับชีวิตทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และจิตวิญญาณ” นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ บรรพต ฐิตะนิตย, วัชร ภาสกร และกิตติ บุญเจือ (2563) แนะนำว่า “ให้ยึดหลัก 3 กล้า คือ กล้าเผชิญปัญหา กล้าประเมินวิธีปฏิบัติ และกล้าลงมือทำด้วยความรับผิดชอบ รวมทั้งใช้แนวคิดพลัง 4 ได้แก่ 1) พลัง สร้างสรรค์หรือการสร้างสรรค์ (Creativity) คือการคิดหรือทำสิ่งใหม่ที่ไม่เคยมีมาก่อน 2) พลังปรับตัวหรือ การปรับตัว (Adaptivity) คือ การดัดแปลง การประยุกต์ใช้สิ่งที่มีอยู่ให้เกิดคุณค่า มีคุณปราคาจากโทษ 3) พลัง ร่วมมือหรือการร่วมมือ (Collaboration) เป็นการประสานความร่วมมือหรือการมีส่วนร่วม (participation) 4) พลังแสวงหาหรือการแสวงหา (Requisitivity) เป็นศักยภาพทางปัญญาที่สามารถคิดค้นสิ่งที่ขาดหาย มาเติมเต็มให้กับชีวิต” ซึ่งพลังทั้ง 4 ได้แก่ พลังสร้างสรรค์ พลังปรับตัว พลังร่วมมือ และพลังแสวงหานี้ สอดคล้องกับเป้าหมายเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง ซึ่งสอดคล้องกับ แนวคิดของ ชัยโรจน์ นพเฉลิมโรจน์ (2565) กล่าวว่า “ปรัชญาหลังนวยุค คือ กระแสปรัชญาล่าสุด ของมนุษยชาติ เป็นปรัชญาที่มีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต คือ สร้างสรรค์ ปรับตัว ร่วมมือ และ แสวงหา”

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

งานวิจัยเรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์พุทธธรรมเชิงประสบการณ์สำหรับพัฒนาสุขภาพ ทางปัญญา” นี้ มีแนวคิดที่น่าสนใจที่สามารถนำไปออกแบบกระบวนการกิจกรรมที่นำไปสู่การมีส่วนร่วม อย่างสร้างสรรค์ คือ ทำให้เกิดความตระหนักรู้ สร้างภูมิคุ้มกัน ได้แก่ สติปัญญา สติสัมปชัญญะ ให้เกิดกับ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่ จัดขึ้น เพื่อสร้างสุขภาวะที่สมดุล โดยใช้ปัญญาเข้าไปปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ให้เกิดความยั่งยืน แล้วส่งต่อแบ่งปันกันในสังคมต่อไป

ดังนั้น ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่ต้องการนำเสนอนี้ จึงได้แก่ การนำผลการวิเคราะห์ไป ออกแบบเป็นกิจกรรม “พุทธธรรมเชิงประสบการณ์” โดยการสร้างพื้นที่ปลอดภัย สร้างพื้นที่การเสวนา อย่างสร้างสรรค์เปิดโอกาสให้ความหลากหลายได้เกิดขึ้น เพื่อหาจุดร่วมกันในการขับเคลื่อนสังคมหรือ พัฒนาคุณภาพชีวิตของตนให้เกิดความตระหนัก ใส่ใจ และแบ่งปัน

เมื่อได้แนวทางการดำเนินกิจกรรมที่ชัดเจนแล้ว ให้ร่วมกันคิดและสร้างเครื่องมือที่ส่งเสริมให้ กิจกรรมนั้นต่อยอดและขยาย มีกระบวนการที่น่าสนใจมากขึ้น อาจมีการวิจัยร่วมด้วยโดยผลักดันให้ นำไปใช้ในองค์กรที่สนใจด้านการตระหนักรู้ผ่านหลักพุทธธรรม เช่น มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย หรือมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์พุทธธรรมเชิงประสบการณ์สำหรับพัฒนาสุขภาวะทางปัญญา” ในครั้งนี้เป็นการศึกษาในเชิงลึกในด้านปรัชญาและจริยศาสตร์ที่เกิดจากการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างไรก็ตาม ยังมีแนวทางการศึกษาพุทธธรรมเชิงประสบการณ์ในมิติอื่นๆ ที่สามารถพัฒนาสุขภาวะทางปัญญาได้ หรือสามารถต่อยอดส่งเสริม สนับสนุนบทความวิจัยฉบับนี้ให้เกิดคุณค่าต่อการนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน เกิดสหวิทยาการและนวัตกรรมในการเรียนรู้พุทธธรรมแบบใหม่ที่สอดคล้องกับโลกปัจจุบัน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นควรเสนอหัวข้องานวิจัยสำหรับผู้สนใจศึกษาเพื่อนำไปต่อยอด ดังนี้

1. ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดสุขภาวะทางปัญญาตามหลักปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง
2. รูปแบบการจัดการเรียนรู้พุทธธรรมเชิงประสบการณ์เพื่อพัฒนาสุขภาวะทางปัญญาของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
3. รูปแบบการจัดการเรียนรู้พุทธธรรมเชิงประสบการณ์เพื่อพัฒนาสุขภาวะทางปัญญาของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
4. รูปแบบการจัดการเรียนรู้พุทธธรรมเชิงประสบการณ์เพื่อพัฒนาสุขภาวะทางปัญญาของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
5. รูปแบบการจัดการเรียนรู้พุทธธรรมเชิงประสบการณ์เพื่อพัฒนาสุขภาวะทางปัญญาของนักศึกษามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
6. รูปแบบการจัดการเรียนรู้พุทธธรรมเชิงประสบการณ์เพื่อพัฒนาสุขภาวะทางปัญญาของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

องค์ความรู้ใหม่

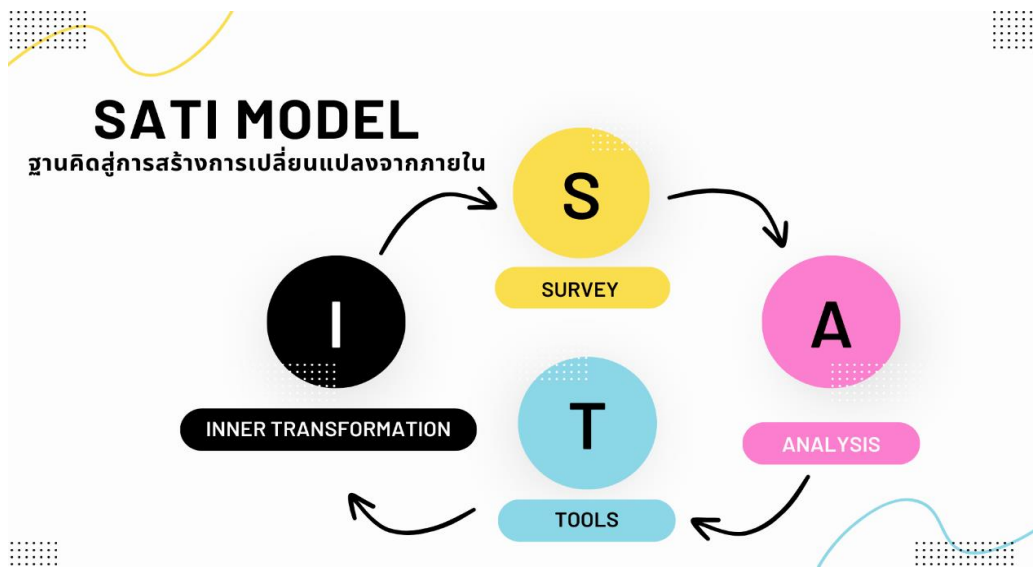
องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย ได้แก่ SATI MODEL ฐานคิดสู่การสร้างการเปลี่ยนแปลงจากภายใน ประกอบด้วย

S = Survey หมายถึง สัมภาษณ์ข้อมูล

A = Analysis หมายถึง วิเคราะห์ความเป็นไปได้

T = Tool หมายถึง สร้างเครื่องมือ

I = Inner Transformation หมายถึง อำนวยการเรียนรู้เพื่อให้เข้าถึงคุณค่าและศักยภาพในตัวเองจากการตระหนักรู้ภายใน

แผนภาพที่ 1 SATI MODEL

บรรณานุกรม

- ชัยโรจน์ นพเฉลิมโรจน์. (2565). การคิดนวัตกรรมด้วยหลักการทรงงานตามหลักปรัชญาหลังนวยุค. *วารสารการวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชน*. 15(2), 111-117.
- บรรพดี รำพึงนิത്യ รวิข ตาแก้ว และกิริติ บุญเจือ. (2563). การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักปรัชญาปารมิตา ในทศวรรษปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง. *วารสารการวิจัยการบริหารการพัฒนา*. (10)4, 111-118.
- เมธา หริมเทพาธิป. (2566). *เอกสารประกอบการสอนรายวิชาจริยศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง)*. กรุงเทพฯ: สาขาปรัชญาและจริยศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- รวิข ตาแก้ว และคณะ. (2566). ปัจจัยพลังอำนาจของชาติด้านเศรษฐกิจตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. *วารสารพุทธมคัศ*. 8(1), 33 - 41.
- วิเศษ แสงกาญจน์วนิช. (2566). *เอกสารประกอบการสอนรายวิชาปรัชญาและจริยศาสตร์สมัยใหม่ (PHE 9103)*. สาขาปรัชญาและจริยศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- สุดธินัย ทองจันทร์. (2566). สุขภาพองค์รวมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. *วารสารพุทธมคัศ*. 8(1), 1-11.